

Bron: Thuis in
Burgerschap, sociale
integratie en actief
burgerschap in het
onderwijs. Jan Baan,
Bram Tuk. Pharos, 2008

Religie, cultuur, opleiding en sociale klasse van het gezin vormen de kaders voor de opvoeding. Omdat opvoeden maar zeer gedeeltelijk een bewust proces is, spelen persoonlijke ervaringen van ouders een belangrijke rol in hoe zij zelf opvoeden. Opvoedingsstijlen staan niet op zichzelf, maar worden sterk beïnvloed door de eisen en verwachtingen van de omringende samenleving. Grote en kleine maatschappelijke ontwikkelingen weerspiegelen zich in de minisamenleving die het gezin is. Het gezin 'levert' nieuwe burgers "af", die op hun beurt hun bijdrage aan de samenleving zullen bieden. Voor het onderscheid tussen opvoedingsstijlen wordt vaak verwezen naar de volgende dimensies van de dagelijkse opvoedingspraktijk:

- Responsiviteit . Dit is de mate waarin ouders gevoelig zijn voor de behoeften van een kind en daar adequaat en affectief op reageren.
- Controle. Dit is de mate waarin ouders waarin ouders hun kinderen controleren en eisen aan hen stellen.

Deze dimensies kunnen sterk en zwak aanwezig zijn binnen het gezin. Op basis daarvan zijn vier opvoedingsstijlen te beschrijven. Schematisch weergegeven zijn dat de volgende:

	Responsiviteit hoog	Responsiviteit laag
Veel eisen en veel controle	<p>Autoritatief</p> <p><i>Duidelijke regels, met veel uitleg over deze regels en onderhandelingsmogelijkheden. In omgang gelijkwaardig. Enerzijds veiligheid en verzorging, anderzijds opvoeding tot autonomie; eigen initiatieven worden aangemoedigd .</i></p>	<p>Autoritair</p> <p><i>Bevelshuishouding met strenge regels, waarin gehoorzaamheid de norm is. Opvoeders zijn duidelijk en voorspelbaar. Ze uiten duidelijke verwachtingen naar het kind. Grote afstand tussen ouders en kind.</i></p>
Weinig eisen en weinig controle	<p>Permissief/laisser faire</p> <p><i>Kind krijgt veel vrijheid en weinig grenzen. Kind krijgt vaak zijn zin; verwenning.</i></p>	<p>Nalatig/ verwaarlozend</p> <p><i>Geen eisen en ook geen interesse in behoeften kind. Geen regelmaat, geen aanmoediging, geen zorg Onvoorspelbaarheid.</i></p>

Een dergelijke indeling doet nooit helemaal recht aan de werkelijkheid. Ouders gebruiken opvoedingsstijlen soms door elkaar. Ook passen sommige ouders hun opvoedingsstijl aan, aan de leeftijd van hun kinderen: op jonge leeftijd permissief, maar later autoritair. Nederlandse ouders vinden in overgrote meerderheid dat zij opvoeden in de sfeer van een onderhandelingscultuur, maar hun adolescenten kinderen hebben daar een andere mening over. Maar een derde van de jongeren noemt de onderhandelingscultuur kenmerkend voor hun

opvoeding. De helft vindt dat er sprake is van een bevelscultuur. Allochtone ouders voeden hun kinderen gemiddeld meer autoritair op dan autochtone ouders. Maar opvoedingsstijlen zijn niet statisch. Binnen allochtone gezinnen verandert de stijl van opvoeding onder invloed van de cultuur van het land waar zij nu wonen. Dat geldt sterker voor de tweede en volgende generaties.

1.1.2 Van autoritaire naar autoritatieve opvoeding

In Nederland is goed te zien hoe de opvoedingstijl eind vorige eeuw ingrijpend veranderde. Tot in jaren vijftig was in Nederlandse gezinnen sprake van een zogeheten bevelshuishouding: een autoritaire opvoeding waar gehoorzaamheid en aanpassing centraal staan. Godsdienst en verzuiling speelden nog een belangrijke rol. De afstand tussen ouders en kinderen was groot en de verhoudingen waren ongelijk. In de zestiger jaren voltrok zich een verandering in de samenleving onder invloed van de opkomst van nieuwe ideologieën. Een verandering die leidde naar ontzuiling en ontkerkelijking. De samenleving werd democratischer en het feminisme veroorzaakte een gelijkwaardiger rol van mannen en vrouwen binnen en buiten het gezin. Dat gebeurde niet alleen in Nederland, maar ook in andere Westerse landen. Verbeterende economische vooruitzichten en een toegenomen welvaart, beïnvloedden het opvoeden. Van het disciplineren van kinderen, van een grote nadruk op collectieve waarden verschoof het doel van opvoeden richting individuele ontplooiing. Als reactie op de strenge opvoeding van voorheen sloeg de opvoedingsstijl soms door naar een bewuste antiautoritaire of *laissez faire* opvoeding. In de steeds kleinere gezinnen kwam veel persoonlijke aandacht voor kinderen. Ook vaders gingen zich actiever met de opvoeding bezig houden. Geleidelijk aan ontstond er een autoritatieve stijl van opvoeden. De twee peilers van deze opvoedingsstijl, expliciete aandacht en steun en strikte regels, vereisen veel uitleg over het waarom van belonen, straffen en negeren. Ouders en kinderen moeten onderhandelen; er is sprake van een onderhandelingsgezin. Belangrijke opvoedingswaarden zijn autonomie en sociaal gevoel. Door kinderen consequent uit te leggen wat de gevolgen van hun handelingen zijn voor anderen, door hen te helpen zich te verplaatsen in het perspectief van anderen, worden deze gedragsregels door kinderen geïnternaliseerd. Steun en warmte zijn daar, zo vinden Nederlandse ouders, een belangrijke voorwaarde voor. In de meeste autochtone gezinnen krijgen kinderen feitelijk weinig praktische verantwoordelijkheden. Zij hebben niet of nauwelijks zorgtaken, dragen geen of weinig verantwoordelijkheid voor jongere kinderen en brengen ook op oudere leeftijd financieel niets in. De steeds langere periode van onderwijs stelt de volwassenheid steeds verder uit.

Doordat gezinnen steeds kleiner worden, wordt het belang van opvoeding naast bijvoorbeeld werk en zorg steeds groter. Opvoeden wordt een semiprofessionele bezigheid. Daarmee wordt opvoeden ook krampachtiger. Door maatschappelijke ontwikkelingen wordt ook vanuit de overheid het belang van goede opvoeding steeds sterker benadrukt. De centra voor Jeugd en Gezin waar ouders met hun opvoedingsvragen terecht kunnen zijn hier een voorbeeld van.

1.1.3 Opvoeding in laag opgeleide en allochtone gezinnen

Hoog opgeleide ouders verlenen hun kinderen meer autonomie dan laag opgeleide ouders. Laag opgeleide en allochtone ouders vinden voor hun kinderen conformeren en presteren belangrijker dan autonomie. Maar een begrip als autonomie heeft voor ouders

naar ouder-school contacten op de basisschool blijkt dat allochtone ouders in het algemeen positief zijn over het contact met de docenten van hun kinderen. Docenten informeren hen goed, al zijn ze in de ogen van ouders soms wel te afstandelijk. Docenten ervaren veel ouders als zeer betrokken, maar er zijn ook ouders die weinig belangstelling lijken te tonen. De taalbarrière bemoeilijkt de communicatie. Ouders zouden wel een actievere rol op school willen spelen, maar voelen zich vaak geremd door de afwerende reacties van docenten. Ook vinden ouders dat zij vaak pas laat betrokken worden als er problemen zijn met hun kinderen en dat het samenwerken aan die problemen niet altijd goed gaat. Het overgrote deel van de ouders wil desgevraagd graag dat de docent hen thuis bezoekt, een enkeling houdt dit af. In het algemeen willen zowel docenten als ouders samenwerken en blijkt in de praktijk dat de interculturele communicatie een minder groot struikelblok is dan vaak verondersteld wordt. Docenten hebben vaak negatieve verwachtingen. Wederzijdse negatieve beelden bemoeilijken het samenwerken. Die negatieve beelden zijn niet verrassend als er, zoals ook uit vorige paragrafen blijkt, flinke verschillen kunnen zijn in opvattingen over wat een goede opvoedingsstijl is. Ook het feit dat ouderparticipatie beleidsmatig vaak slecht geregeld is, betekent dat samenwerking niet vanzelfsprekend is en hindernissen daardoor groter worden dan als die samenwerking structureel vastgelegd zou zijn.